

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Odchod plnoletých z dětských domovů

Zuzana Martišková

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Martišková**
Osobní číslo: **H09183**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Odchod plnoletých z dětských domovů**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na odchod plnoletých lidí z dětských domovů. Charakterizuji období adolescence, poukazuji na situace, za kterých je dítě umístěno do ústavní péče, a jak tyto situace řeší zákony v ČR. Cílem práce je odpovědět na otázku, jaké má plnoletý člověk opouštějící dětský domov možnosti zaměstnání, bydlení, a kam se může obrátit pro pomoc. V praktické části využiji kvalitativní výzkumné metody, techniku polostrukturovaných rozhovorů, které zpracuji pomocí výzkumného designu případové studie. Výzkumný soubor bude složen z 2-3 vychovatelů a 4-5 klientů dětského domova v Broumově.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DUNOVSKÝ, J. Dítě a poruchy rodiny. 1. Praha : Avicenum, 1986. 139 s. ISBN 08-040-86 MACEK, P. Adolescence : psychické a sociální charakteristiky dospívajících. 1. Praha : Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-7178-348-X MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 108 s. ISBN 80-7178-006-5 MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8 MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9 MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 2. rozšířené a prepracované vyd. Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1 STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie. 1. vyd. Brno: Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X Zákon č. 109 /2002 Sb. ze dne 5. února 2002, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně právní ochraně dětí

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Marcela Ehlová**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 34
L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích 20. března 2012

Zuzana Martišková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Marcelé Ehlové za odborné vedení bakalářské práce, za pomoc a cenné rady při jejím zpracování a Dětskému domovu v Broumově za poskytnutí mnoha užitečných informací.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na odchod plnoletých lidí z dětských domovů. Charakterizuje období adolescence, poukazuje na situace, za kterých je dítě umístěno do ústavní péče, a jak tyto situace řeší zákony v ČR.

Cílem práce je odpovědět na otázku, jaké má plnoletý člověk opouštějící dětský domov možnosti zaměstnání, bydlení, a kam se může obrátit pro pomoc.

Výzkumné šetření využívá výzkumné metody, techniku polostrukturovaných rozhovorů, které zpracují pomocí výzkumného designu případové studie. Respondenty jsou dva vychovatelé a čtyři klienti Dětského domova v Broumově. Tématem rozhovorů byla příprava na samostatný život mimo dětský domov, znalost programů podporujících samostatný život, možnosti ubytování a problémy spjaté s odchodem z dětského domova

KLÍČOVÁ SLOVA

Dětský domov, ústavní výchova, adolescence, odchod

TITLE

Departure of the Full-Aged from Children's Homes

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the situation when children turn the legal age and leave child institutional care. It describes the adolescence period, looks at the reasons behind placing a child into institutional care and discusses how the laws of the Czech Republic regulate this area of interest.

The main goal of this thesis is to answer the question concerning possibilities of employment, accommodation or places that offer help to children that turn the legal age and are leaving child institutional care.

The research investigation is based on a research method, semi-structured interviews, which I will process by case study research design. Respondents are two members of the personnel and four clients from the children institutional care in Broumov. Interviews were concerned with the preparation for independent life outside the child institutional care, knowledge of the programs offering support of independent life, accommodation possibilities and problem in connection with leaving child institutional care.

KEYWORDS

Children's Home, institutional care, adolescence, leaving

Obsah

ÚVOD	10
1 ÚSTAVNÍ PÉČE	12
1.1 LEGISLATIVA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	12
1.2 ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	13
1.2.1 Kojenecký ústav	13
1.2.2 Diagnostický ústav	13
1.2.3 Dětský domov	14
1.2.4 Dětský domov se školou	15
1.2.5 Výchovný ústav	15
1.3 RIZIKA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	15
2 ADOLESCENCE.....	18
2.1 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	18
2.2 FYZIOLOGICKÉ ZMĚNY	19
2.3 EMOČNÍ VÝVOJ.....	19
3 ODCHOD Z DĚTSKÉHO DOMOVA	21
3.1 PROBLÉMY SPJATY S ODCHODEM Z DĚTSKÉHO DOMOVA.....	21
3.2 VARIANTY BYDLENÍ.....	22
3.2.1 Azylový dům	22
3.2.2 Dům na půli cesty.....	23
3.2.3 Ubytovny	24
3.2.4 Jiná zařízení.....	24
3.3 MOŽNOSTI ZAMĚSTNÁNÍ	25
3.4 POMOC PLNOLETÝM PŘI ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA	26
3.4.1 Pomoc od dětského domova.....	26
3.4.2 Pomoc od státu	27
3.4.3 Pomoc od neziskových organizací	27
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	33
4.1 CÍL VÝZKUMU	33
4.2 METODOLOGIE	33

4.3 UDÁLOSTI PŘED ZAPOČETÍM REALIZACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	34
4.4 VÝBĚR RESPONDENTŮ A JEJICH CHARAKTERISTIKA	35
4.5 SBĚR DAT	35
4.6 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ	36
4.7 PŘÍPADOVÉ STUDIE	37
4.8 KONKRÉTNÍ PŘÍBĚHY O ODCHODU Z DĚTSKÉHO DOMOVA	45
4.9 ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	46
4.10 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	47
ZÁVĚR	49
LITERATURA A POUŽITÉ ZDROJE	51

Úvod

Pro téma odchodu mladých lidí z dětských domovů jsem se rozhodla, protože jsem měla možnost navštívit Dětský domov v Broumově, v místě mého bydliště. Život dětí v dětském domově a jeho fungování mě na první pohled zaujalo. Vychovatelé se snaží simulovat klasické rodinné zázemí a člověk by nerozeznal toto prostředí od prostředí v klasické rodině.

Jednou z forem náhradní rodinné péče v České republice je ústavní péče. Dochází k tomu zejména, kdy se o dítě nemohou nebo nechtějí postarat jeho biologičtí rodiče. V České republice je vysoký počet dětí, které jsou vychovávány mimo rodinné prostředí, a tak jsou nejčastěji odkázány na péči státu. Tato péče jim ale nenahradí přirozené rodinné prostředí plné lásky, štěstí a zájmu.

V bakalářské práci se zaměřuji na odchod plnoletých lidí z dětských domovů. Tyto děti jsou skoro ze dne na den „hozeny do vody“ a odkázány samy na sebe. Jak zvládají návštěvy úřadů, hledání bydlení nebo práce? S těmito činnostmi si často dítě z rodiny dokáže poradit samo nebo mu pomoc poskytne rodina, ale mladí lidé opouštějící dětský domov si v mnoha případech musí pomoci samy. Nikde není návod, jak děti na odchod z dětského domova připravit.

Bakalářská práce začíná kapitolou, kde se snažím poukázat na legislativu ústavní výchovy, na situace, za kterých je dítě umístěno do ústavní péče, a na druhy zařízení pro výkon ústavní výchovy. Dále se soustředím na vývojovou etapu, tedy na období adolescence, protože především této věkové skupiny se odchod z dětského domova týká. Zabývám se fyziologickými změnami v tomto období, emočním vývojem a socializací. V další kapitole se snažím upozornit na problémy, které jsou spjaté s odchodem z dětského domova. Jaké má mladý člověk možnosti ubytování a zaměstnání po opuštění dětského domova a kdo mladým lidem v jejich začátcích pomáhá. Dále mě zajímá, jak mladým lidem pomáhají samotné dětské domovy a zda je tu možná nějaká pomoc od neziskových organizací.

Nedílnou součástí práce je výzkumné šetření, které je vypracováno na základě několika rozhovorů s klienty a zaměstnanci Dětského domova v Broumově. Zajímá mě, jak vypadá jejich všední den, zda se na samostatný život připravují a jakým způsobem.

Cílem práce je odpovědět na otázku, jaké má plnoletý člověk opouštějící dětský domov problémy, možnosti zaměstnání, bydlení a kam se může obrátit pro pomoc.

Při zpracování bakalářské práce se opírám především o legislativu a českou literaturu, která se touto problematikou zabývá.

1 Ústavní péče

Rodina je základ státu. Rodiče sdílejí s dětmi podstatnou část jejich života. Oni i sourozenci se podílejí na emočním vývoji dítěte i na jeho socializaci. Rodina je první sociální skupina, se kterou se dítě setkává a navazuje kontakty, s níž komunikuje a dělí se o své pocity, dojmy a starosti.

Avšak ne vždy má dítě možnost vyrůstat ve vlastní rodině. Někdy ji nahrazuje rodina adoptivní nebo pěstounská péče a často se dítě ocitne v některém z institucionálních zařízení ústavní péče.

1.1 Legislativa ústavní výchovy

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí a zákon č. 94/1963 Sb., o rodině kladnou důraz na správné plnění povinností, které plynou z rodičovské zodpovědnosti. Rodičovská zodpovědnost je podle zákona o rodině souhrnem práv a povinností při péči o nezletilé dítě zahrnující zejména péči o jeho zdraví, zastupování nezletilého dítěte a správu jeho jmění. Rodiče jsou povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou zodpovědnost omezí. Zneužívá-li rodič svou rodičovskou zodpovědnost nebo její výkon nebo ji závažným způsobem zanedbává, soud jej rodičovské zodpovědnosti zbaví. Poté může orgán sociálně-právní ochrany dětí navrhnout ústavní výchovu. Ústavní výchova je institut platného práva České republiky obsažený v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině a v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který je schválen soudem.¹

---

¹ KOPŘIVOVÁ, Lenka. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, 2006. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce.

1.2 Zařízení pro výkon ústavní výchovy

Podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy musí být v zařízení pro výkon ústavní výchovy zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku. Účelem zařízení je zajišťovat dítěti náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Dále pak poskytovat preventivně výchovnou péči, a tím zejména předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte.

1.2.1 Kojenecký ústav

Jedná se o zařízení pro nejmenší děti od jednoho do tří let, které nemohou vyrůstat v rodině. Vedoucím kojeneckého ústavu je lékař, roli vychovatele mají zdravotní sestry. Kojenecký ústav poskytuje dětem základní péči a sociálně - právní ochranu. Spolupracuje s oddělením sociálně - právní ochrany dětí a pomáhá najít vhodný typ další výchovné péče.²

1.2.2 Diagnostický ústav

Do diagnostického ústavu jsou umísťovány děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.³ Dítě může být do diagnostického ústavu umístěno i na žádost rodičů nebo jiných osob, které zodpovídají za jeho výchovu.⁴ Pracovníci diagnostického ústavu dítě komplexně vyšetří formou psychologických a pedagogických činností a na základě výsledků diagnostický

---

² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s 84. ISBN 978-80-7367-368-0.

³ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 978-80-7367-368-0yd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 224. ISBN 978-80-7367-368-0.

ústav umístí dítě do další vhodné péče. Nejčastěji se jedná o dětský domov nebo dětský domov se školou.⁵

1.2.3 Dětský domov

Jedná se o zařízení pro děti od 3 do 18 let. Dítě je umístěno do dětského domova, protože nemá možnost vyrůstat v rodině z důvodu, že dítě rodinu nemá nebo že rodina není schopna se o dítě postarat. Dětský domov může být internátního typu nebo typu rodinného. V dětském domově internátního typu jsou skupiny dětí, které jsou stejně staré a vychovatelé se střídají na směny. V opačném případě, jedná - li se o dětský domov typu rodinného, žijí děti ve skupině věkově nestejnorodé a věnují se jim stálí vychovatelé. Tento typ dětského domova napodobuje velký byt. Dříve byl tento typ dětského domova viděn jen v zahraničí, ale v dnešní době se takto uspořádané dětské domovy vyskytují ve velkém počtu i u nás. Je možné, že bychom už ani dětský domov internátního typu v České republice nenašli.

Dětský domov je školské zařízení. Pracují v něm pedagogové a vychovatelé. Maximální počet jedné skupiny (rodiny) je osm dětí, maximální počet výchovných skupin v jednom dětském domově je šest.⁶

Do dětského domova je dítě umístěno na základě rozhodnutí diagnostického ústavu a jsou zde umísťovány děti, které netrpí závažnou poruchou chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Dětský domov plní zejména funkce výchovné, vzdělávací a sociální.⁷

---

⁵ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 44. ISBN 978-80-7367-368-0.

⁷ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

1.2.4 Dětský domov se školou

Do dětského domova se školou jsou umísťovány zejména děti, které trpí závažnou poruchou chování nebo duševní poruchou. Jsou zde umísťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud v průběhu školní docházky, která je realizována ve škole při dětském domově, pominou důvody, proč by ji dítě mělo navštěvovat, může být dítě přemísťeno do školy, která již nespadá pod dětský domov. Děje se tak na základě žádosti ředitele dětského domova se školou. Pokud dítě ukončuje školní docházku a jeho stav neumožňuje studium na střední škole nebo neuzavře - li pracovní poměr, je dítě přemísťeno do výchovného ústavu.⁸

1.2.5 Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší patnácti let, které trpí závažnou poruchou chování a u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Do výchovného ústavu může být v některých případech umístěno i dítě, které je starší dvanácti let a které trpí tak závažnými poruchami chování, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou.⁹

V každém z těchto zařízení musí být dítěti zajištěno právo na vzdělání a výchovu. Zařízení musí dodržovat ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána. Dále musí vytvářet podmínky, které by podporovaly sebedůvěru dítěte a rozvíjeli citovou stránku jeho osobnosti.¹⁰

1.3 Rizika ústavní výchovy

Dnešní zařízení zajišťující ústavní péči se snaží co nejvíce podobat rodině. V některých ze zařízení jsou rodičovskou postavou jen ženy, ale v jiných ústavech experimentují s dvojicí vychovatelů manželů. Páry se však mohou po nějaké době rozejít. Děti to poté mohou těžce nést a z odchodu jednoho z páru vinit sami sebe. Když je

---

⁸ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

⁹ Tamtéž

¹⁰ Tamtéž

vychovatelkou pouze žena, je méně pravděpodobné, že by chtěla své působení v instituci náhle ukončit.

Nejzávažnějším rizikem dlouhodobého pobytu v ústavní péči je podle Matouška (1999) tzv. „*hospitalismus*“, což znamená dobrou adaptaci dítěte na ústavní podmínky. V budoucnu to může znamenat obtížnou adaptaci na okolní život. Dítě mívá v ústavu plné zaopatření, někdo pro něj vaří, stará se o jeho finance, organizuje mu práci, žehlí, pere apod. Dítě se pohybuje v omezeném prostoru a stýká se s malým počtem lidí.

Dalším problémem může být „*ponorková nemoc*“. Dítě se pohybuje stále mezi stejnými lidmi a ve stereotypním prostředí. Člověk z něho nemůže uniknout a snižuje se i jeho tolerance k ostatním.¹¹

Pokud dítě vyrůstá ve fungující rodině, rodič si najde čas, aby alespoň chvíli strávil se svým dítětem. Pokud však v ústavním zařízení pracuje jedna vychovatelka, která má na starosti hned několik dětí, nemá dostatek času, aby se mohla jednotlivým dětem dostatečně věnovat. Dítěti tak může chybět *individuální přístup*.

Ve většině ústavních zařízení figuruje jako vychovatelka pouze samotná žena. Dítěti tak může chybět i předobraz fungující rodiny, který by mohl zajišťovat vychovatelský pár složený z ženy a muže.

Dalším problémem může být strach dítěte z okolního světa. Může docházet k *šikaně* od okolí nebo k *etiketizaci*. Dítě s okolím přestává komunikovat a straní se ostatních vrstevníků.

Na přelomu roku 2011 a 2012 jednala vláda o zrušení kojeneckých ústavů. Navrhla strategii, na základě které by do roku 2014 byly kojenecké ústavy uzavřeny. Vláda si přeje, aby již žádné malé dítě neskončilo v kojeneckém ústavu, ale aby se podporovala náhradní rodinná výchova v podobě pěstounské péče. Úředníci by tak měli více pomáhat rodinám, které se ocitly v krizi.

---

¹¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. vyd. ; rozšíř. a přeprac. Praha: SLON, 1999, s. 118. ISBN 80-858-5076-1.

V budoucích letech by pak už žádné dítě, které by bylo mladší sedmi let nemělo skončit v dětském domově. Ministr práce a sociálních věcí Jaromír Drábek toto rozhodnutí odůvodňuje tím, že ústavní výchova má pro děti v nejmenším věku negativní následky na rozvoj jejich osobnosti.¹²

Průměrný věk dětí v dětských domovech by se tak zvýšil a více dětí by mělo možnost vyrůstat v klasické rodině.

---

¹² Vláda České republiky. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-souhlasi-s-uprednostnenim-rodinne-pece-nad-ustavni-91451/>

2 Adolescence

Adolescence neboli dospívání je důležitým obdobím pro každého jedince. Člověk se mění nejen fyziologicky ale i duševně, přemýšlí o sobě i o své budoucnosti. Klade si různé otázky a snaží se na ně najít odpovědi. Oporu hledá ve svém okolí, u přátel, známých nebo rodiny. Pro dospívající ale i pro lidi, kteří se s dospíváním střetnou, je toto období velmi obtížné. Pro děti z dětského domova to může být jedno z nejdůležitějších období jejich života. Tam, kde jiným pomáhá rodina, musí oni hledat oporu a pomoc u vychovatelů nebo u sebe samých.

2.1 Charakteristika období adolescence

Termín adolescence je odvozen z latinského slova „adolescere“, což znamená dorůstat nebo mohutnět. Jako termín, který označuje určité období každého z nás, byl poprvé použit v 15. století. Někteří autoři používají pro označení dospívání termín adolescence nebo pubescence. O adolescenci mluvíme převážně v období druhého desetiletí života. V evropské psychologii se adolescence odlišuje od pubescence, která se nejčastěji ohraničuje časovým intervalem 11-15 let. Avšak někteří autoři toto období rozdělují dále na prepubertu a pubertu.

Adolescenci pak v české terminologii datujeme od 15 do 20 až 22 let. Počátek adolescence je spojován s plnou reprodukční zralostí, kdy především končí tělesný růst. Po ukončení adolescence už biologická kritéria nehrají tak velkou roli, spíše však kritéria psychologická (dosažení vlastní samostatnosti), sociologická (role dospělého) a pedagogická, což znamená ukončení vzdělání a získání profesní kvalifikace. Podle P. Macka můžeme adolescenci označit jako celé období mezi dětstvím a dospělostí. Dále pak můžeme adolescenci rozdělit do tří fází. Časná adolescence (11-13), střední adolescence (14-16) a pozdní adolescence (17-20, popřípadě i mnohem déle).¹³

---

¹³ MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívání*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 11-16. ISBN 80-7178-348-X.

První ucelené pojetí, které se snažilo vysvětlit adolescenci jako vývojové období, byla teorie G. S. Halla (1844-1924), tzv. otec adolescence, vyjádřil zákon rekapitulace, podle něhož je v souhrnu genetických informací každého dítěte zakódován celý fylogenetický vývoj jedince. Tato genetická danost je konstantní a je třeba ji v individuálním rozvíjení jedince akceptovat.¹⁴

2.2 Fyziologické změny

V průběhu dospívání se tělo jedince mění. Dívky získávají tzv. ženské křivky a z chlapců se stávají muži. Dochází k tzv. obrvení ženského i mužského těla, zejména v oblasti genitálií a podpaží. U mužů se ochlupení objevuje zejména ve tváři, poté na pupku, prsou, na předloktí, stehnech a často i na zádech. Mění se hrtan a tím se ustaluje hluboký hlas. U dívek roste pánev a rozvíjí se poprsí.¹⁵

A mění se i samotná kostra. Už nedochází k růstu nových kostí, spíše jejich počet srůstem klesá a ustaluje se na čísle 206. Dále můžeme najít změny i v chrupu. Po 17. roce teprve začínají růst třetí stoličky, tzv. zuby moudrosti. Rozmnožuje se sekrece žláz s vnitřní a vnější sekrecí, a tím dochází k tomu, že se dospívající potí více nežli děti a dívky v tomto období začínají menstruuovat.¹⁶

2.3 Emoční vývoj

Během dospívání prochází člověk hormonální proměnou, která povzbuzuje změny v oblasti citového prožívání. Kolísá emoční ladění, člověk je více podrážděný, často reaguje přecitlivěle, ale není schopen příčiny svého chování vysvětlit. Citové prožitky bývají intenzivní, ale spíše krátkodobé a proměnlivé. Proto lze těžko předvídat, jak bude jedinec v příští chvíli reagovat.

Dospívající jsou často sami překvapeni vlastními pocity a pro ně samotné bývají jejich výkyvy nálad spíše nepříjemné. Změna citového prožívání se může projevit tak, že

---

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ DR. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky II: Vývoj člověka od patnácti do třiceti let*. Praha: SPN, 1967, s. 30-32. ISBN 14-622-74.

¹⁶ Tamtéž

dospívající jedinec je více impulzivní. Přecitlivělost a časté výkyvy nálad mohou vzbuzovat v mezilidských vztazích nejrůznější konflikty.¹⁷

2.4 Socializace v období dospívání

Jelikož se v období adolescence mění citové prožívání jedince, mění se i vztahy s lidmi. Člověk je častěji podrážděný, a to se může odrazit i na mezilidských vztazích. Dochází k nedorozumění a k neshodám jak mezi kamarády a vrstevníky, tak i mezi rodiči a dětmi. Dítě nepřijímá autoritu, a to může mít za následek i problémy ve škole.

Na osobní rozvoj adolescenta mají důležitý vliv sociální skupiny, ve kterých se často pohybuje. Největší vliv na osobní rozvoj jedince v období dospívání mají podle Marie Vágnerové (2005) tyto sociální skupiny:

Rodina - je pro dospívajícího důležitým sociálním zázemím, i když se od ní adolescent často pokouší odpoutat a snaží se být samostatným. Rodičovská autorita se mění a přestává být tolik nadřazená. Rodič se stává spíše partnerem.

Škola – je důležitá především proto, že pokud je jedinec ve škole úspěšný, je přijat do vyšších školních institucí. Formuje se tak jeho budoucí profesní dráha.

Volnočasové instituce – působí na sociální zařazení jedince. Díky volnočasovým aktivitám v nejrůznějších institucích může adolescent rozvíjet svoje schopnosti a dovednosti. Pokud nevyklná ve škole, může dosahovat úspěchů právě zde.

Vrstevnická skupina – je pro většinu adolescentů nejdůležitější. Vrstevnická skupina se pro jedince stává sociální oporou a je pro něj zdrojem i emoční opory. Podporuje rozvoj nových vztahů jako přátelství nebo první lásky. Setká se tu i s hierarchií a je nucen respektovat ostatní i vůdce dané party.

Během začleňování se do společnosti musí dospívající jedinec přijímat i nerůznější role jako je role člena party nebo blízkého přítele. Starší adolescence pak s sebou přináší i role pracujícího nebo studenta.¹⁸

---

¹⁷ VÁGNROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Vyd 1. Praha: Karolinum, 2005, s. 340-341. ISBN 80-246-0956-8.

¹⁸ Tamtéž

3 Odchod z dětského domova

Pokud budeme v legislativě hledat problematiku týkající se dětských domovů, přesněji pak co se s dítětem při jeho odchodu z dětského domova děje, najdeme jen několik zmínek v zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Z tohoto zákona se dozvíme, že ředitel ústavu musí informovat v zájmu zaručení návaznosti péče příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností o nadcházejícím propuštění dítěte ze zařízení a to v termínu nejméně 6 měsíců před propuštěním dítěte. Dále pak musí umožnit dítěti, které má být propuštěno ze zařízení z důvodu zletilosti, jednání se sociálním kurátorem.

Ředitel zařízení ukončí pobyt dítěte v zařízení, dosáhne-li dítě zletilosti, pokud v zařízení dobrovolně nesetrvá do ukončení přípravy na povolání nebo dosáhne-li věku 19 let, byla-li mu prodloužena ústavní výchova nebo ochranná výchova, pokud v zařízení dobrovolně nesetrvá do ukončení přípravy na povolání. Pokud mladý člověk, který žije v dětském domově, dosáhne plnoletosti, může sám požádat o zrušení ústavní výchovy.

Dále tento zákon uvádí, že dítěti, jemuž byl ukončen pobyt v zařízení z výše uvedených důvodů, se podle jeho skutečné potřeby v době propouštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, která sídlí na městském úřadě, poskytuje poradenská pomoc spojená se zajištěním bydlení a práce. Dále je dítěti i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací.

3.1 Problémy spjaté s odchodem z dětského domova

Pokud mladý člověk odchází z dětského domova a nevrací se do původní rodiny, musí řešit plno důležitých otázek. Kde bude bydlet, jak vydělat peníze a postarat se sám o

sebe. Během pobytu v dětském domově nemusel tyto podstatné otázky řešit, jelikož za něj bylo vše vyřízeno dětským domovem.

Pokud mladý člověk nemá pravidelný příjem peněz, nemůže si dovolit ani bydlení v podnájmu. Nastává tedy otázka, kde se alespoň na přechodnou dobu ubytovat. Naštěstí existují sociální zařízení, která člověku pomohou a ubytování mu nabídnou.

3.2 Varianty bydlení

Mezi největšími problémy plnoletých při odchodu z dětského domova patří nalezení nového domova. Část dětí se vrací po ukončení ústavní výchovy do svých rodin. Ale ti, kteří nemají kam jít, potřebují pomocnou ruku. Náhle se ocitají ve složité situaci a je na všech zainteresovaných, aby jim pomohli.

3.2.1 Azylový dům

Jednou z možností ubytování je azylový dům. Jedná se o ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, které se ocitli v obtížné situaci a neumí nebo nejsou schopni svou situaci řešit.¹⁹

Azylový dům je zařízení, které by mělo klientům umožnit integraci do společnosti. V některých azylových domech procházejí klienti jednotlivými fázemi pobytu, během těchto fází si kladou cíle. Klient zdolává cíle a tím se stává samostatným, nachází práci a tím i nové bydlení, protože ve většině azylových domů může být ubytován jen na několik měsíců. V tzv. emauzských domech mají klienti povinnost pracovat a z vydělaných peněz přispívají na ubytování a stravu. Na rozdíl od azylového domu nejsou nuceni svůj stav měnit. Zřizovatelem azylových domů jsou církve, nestátní organizace, obce nebo státní orgány.

---

¹⁹ KOPŘIVOVÁ, Lenka. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, 2006. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce.

Azylové domy lze ještě rozdělit na azylové domy pro ženy, pro muže nebo pro matky s dětmi. Jedná se komfortnější druh ubytovacího zařízení než noclehárny, proto se předpokládá, že klient je někde zaměstnán nebo má alespoň důchod, jelikož cena ubytování a stravy je vyšší než v noclehárně.²⁰

I v Broumově, kde sídlí dětský domov, který je klíčový pro mou praktickou část bakalářské práce, můžeme najít azylový dům. Pokud tedy mladý člověk opouští broumovský dětský domov a nevrací se do původní rodiny, může najít ubytování právě tam. Přesně tito lidé jsou cílovou skupinou tohoto azylového domu, jak uvádí pracovnice domu. Právě nyní jeho služby jeden bývalý klient Dětského domova v Broumově využívá. Zřizovatelem Azylového domu v Broumově je občanské sdružení Diakonie Broumov. Tento dům nabízí ubytování, podmínky pro hygienu, právní pomoc nebo třeba pomoc při obnovování kontaktů s rodinou. Pro pomoc se sem mohou obrátit muži či ženy od 18 let. Klienti si pomoc azylového domu částečně hradí dle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách.

3.2.2 Dům na půli cesty

Lidé, kteří byli dlouhodobě v ústavní péči, mohou po odchodu bydlet v tzv. domech na půli cesty, kde se sami starají o svoji domácnost a chodí do zaměstnání nebo do školy. Ubytování v domech na půli cesty si hradí sami.

Sociální pracovníci v domech pomáhají klientům najít zaměstnání, učí je plnit povinnosti, které náleží právě dospělým. Přípravují je na samostatný život bez cizí pomoci Sociální služby, které domovy na půli cesty poskytují, pomáhají klientům najít zaměstnání, které je adekvátní k jejím schopnostem.

Některé domy na půli cesty vznikají přímo v areálu dětského domova, tím jsou vazby mezi dětským domovem a domem na půli cesty daleko těsnější, než když objekt stojí mimo areál ústavního zařízení.²¹

---

²⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 30. ISBN 978-80-7367-368-0

²¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 53-54. ISBN 978-80-7367-368-0.

Jeden Dům na půli cesty se nachází v Náchodě, v domě u příjezdové cesty do centra města nedaleko náměstí. Dům funguje od roku 2002 a jeho zřizovatelem je Farní charita Náchod. Dům je určen pro muže a ženy ve věku 18-26 let, kteří se ocitli v tíživé situaci, kterou nejsou schopni řešit samostatně. Do domu přicházejí i lidé opouštějící ústavní zařízení. Doba a rozsah poskytovaných služeb vyplývá z uzavřené smlouvy mezi zařízením a uživatelem. Poskytovaná doba ubytování je ale většinou jeden rok. V domě pracuje několik sociálních pracovníků, kteří uživatelům poskytují poradenské služby. Poskytují nejen ubytování ale také sociálně - terapeutické služby, pomoc při uplatňování práv, obstarávání osobních záležitostí, základní sociální poradenství, možnost přípravy stravy včetně pomoci při její přípravě, aktivizační nebo vzdělávací činnost. Dům poskytuje sociální službu ve dvou formách. Komunitní režim klade důraz na maximální podporu klienta a na individuální práci s klientem. Naopak forma samostatného pobytu podporuje uživatele Domu na půli cesty v Náchodě v jeho samostatnosti.²²

3.2.3 Ubytovny

Možnost levného ubytování poskytují i ubytovny. Na rozdíl od azylových domů nebo domů na půli cesty zde klientům nikdo nenabízí sociální služby ani jiné rady. Člověk tu zde musí být zcela samostatný.

Ubytovny jsou také placené, proto musí mít jedinec práci, aby výlohy za ubytování mohl zaplatit.²³

3.2.4 Jiná zařízení

Pokud se člověk opouštějící dětský domov nevrací zpátky do původní rodiny, může si pronajmout byt, pokud má peníze na úhradu nájmu. Pokud ale nemá dostatek finančních prostředků, může ještě využít nejrůznější noclehárny. Je to také jedna z forem azylového ubytování. Klienti zde mohou využít i nabídky na hygienickou očistu, tu musejí před přespáním využít, aby nešířili nákazy.

---

²² Farní charita Náchod. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://charitanachod.cz/pages/dpc.htm>

²³ KOPŘIVOVÁ, Lenka. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, 2006. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce.

Noclehárny ale fungují jen přes noc, přes den jsou klienti nuceni noclehárnu opustit. Některé noclehárny nabízejí klientům jídlo a šaty nebo mají denní centra, kde se klienti mohou pohybovat přes den.²⁴

At' už po odchodu z dětského domova mladí lidé najdou ubytování kdekoliv, vždy musejí počítat s tím, že musí přispět na poskytované služby alespoň minimální částkou. Většinou jsou jedinci vděční za cokoliv, ale delší dobu se v noclehárnách nebo ubytovnách bydlet nedá. Musí se snažit najít práci, nejlépe trvalého charakteru, aby si mohli pořídit vlastní ubytování.

Jednodušší to mají ti, disponují nějakou vyšší finanční částkou například z dědictví nebo uspořeného sirotčího důchodu. Nemusí přespávat v noclehárnách, ale mohou si pořídit vlastní byt. Ale mladých lidí, kteří opouštějí dětský domov a mají ušetřené peníze na koupi bytu, je velmi málo.

3.3 Možnosti zaměstnání

Pokud člověk opouštějící dětský domov nemá peníze a hledá ubytování, může využít jedno z výše uvedených zařízení. Pokud jde o zaměstnání, je situace trochu složitější.

Předpokládá se, že člověk, který opustil dětský domov z důvodu plnoletosti má alespoň minimální vzdělání. Je tedy ve stejné situaci, jako kterýkoliv jiný zájemce o práci v jeho věku. Záleží tedy na úrovni dosaženého vzdělání a podle toho zájemce žádá o práci. Jako každý jiný nezaměstnaný může využít služeb úřadu práce nebo inzerátů nabízející práci.

Při seznamování se s problematikou mladých lidí, kteří opouštějí dětský domov, jsem narazila na obecně prospěšnou společnost Rozmarýna, která se mimo jiné specializuje

---

²⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, s. 118. ISBN 978-80-7367-368-0.

i na pomoc v oblasti prvního zaměstnání pro mladé lidi, kteří opustili dětský domov. O této společnosti se později zmíním v kapitole o programech, které se týkají problematiky odchodu z dětského domova.

3.4 Pomoc plnoletým při odchodu z dětského domova

Střecha nad hlavou je jedna z nejdůležitějších základních jistot našeho života. Stejně tak to cítí i plnoletí lidé, kteří opouštějí dětské domovy. Někteří se vrací do vlastních rodin, ale jiní musejí hledat nové bydlení. Věkem jsou téměř dospělí, ale zkušenostmi s reálným životem mimo rámec dětského domova zůstávají za svými vrstevníky pozadu. Existují různé projekty, které pomáhají mladým lidem opouštějícím dětské domovy najít nové bydlení, začlenit se do společnosti nebo najít místo na trhu práce. Co je pro mnohé lidi, kteří vyrůstali v rodině zcela běžné, je pro dospívající opouštějící dětský domov zcela nové. Najednou se brány dětského domova zavřou a oni se o sebe musejí postarat sami. Jak jsem se při návštěvě Dětského domova dozvěděla, mnoho lidí neví, kde si zařídit cestovní pas nebo jak funguje úřad práce. Ze začátku těmto lidem pomáhají sociální pracovníci, ale mladých lidí, kteří opouštějí dětský domov, je spousta, zatímco sociálních pracovníků málo. Často na jednoho sociálního pracovníka připadá více mladých lidí.

Pomoc může mladému člověku nabídnout sám dětský domov, ze kterého odchází, stát nebo neziskové organizace.

3.4.1 Pomoc od dětského domova

Plnoletému člověku, který opouští dětský domov je podle zákona č.109/2002 Sb. vyměřena vnitřním řádem částka věcné pomoci. Mladý člověk tedy má nějaké finance do začátku a nezačíná samostatný život úplně bez peněz. Dále zákon č. 109/2002 Sb. ukládá, že se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně - právní ochrany dětí poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, a dále je dítěti i po opuštění zařízení poskytována poradenská pomoc při řešení tíživých životních situací.

Jak jsem se dozvěděla z rozhovoru se zaměstnanci dětského domova, dětský domov každému plnoletému člověku, který se nevrací do původní rodiny, pomáhá najít ubytování i práci. Navíc zde člověk i po odchodu z dětského domova může požádat o pomoc. Dětský domov se vždy snaží pomoci a nenechat člověka na ulici.

3.4.2 Pomoc od státu

Podle zákona č.109/2002 Sb. má ředitel dětského domova povinnost informovat orgány sociálně-právní ochrany o propuštění dítěte ze zařízení a to nejméně šest měsíců před jeho opuštěním dětského domova. V tomto období by měl sociální pracovník oddělení sociálně – právní ochrany dětí mladého člověka kontaktovat. Společně by se měli pokusit vytvořit plán kroků, které souvisí s jeho odchodem z dětského domova.

Mladí lidé, kteří opouštějí dětský domov, mají často zkreslené představy a nevědí, jak spousta věcí „funguje“. Pomoc ze strany sociálních pracovníků je mnohdy pouze formální, často úřad poskytne mladému člověku jen finanční pomoc a dál se o něho nezajímá.²⁵

Pokud stát chce dosáhnout toho, aby začleňování mladých lidí, kteří opustili dětský domov, bylo co nejúspěšnější, měl by na mladého člověka ještě několik let po jeho odchodu dohlížet. Mohlo by se tak předcházet bezdomovectví, závislostem na drogách nebo prostituci, protože právě k těmto činnostem se může mladý člověk uchýlit.

3.4.3 Pomoc od neziskových organizací

Tam kde již nemohou pomoci sociální pracovníci ani dětský domov, pomáhají neziskové organizace. Při seznamování se s problematikou odchodu z dětského domova jsem se seznámila s několika programy, které realizují některé neziskové organizace. Tyto programy nabízejí pomoc při přípravě na samostatný život i poradenství po opuštění dětského domova. Většinou jsou to různé kurzy, workshopy nebo i možnosti práce.

---

²⁵ Můj byt. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.mujsbyt.org/clanek.php?menu=13&menu1=18&menu2=10&menu3=28>

Člověk tak není na všechno sám a alespoň pocit, že se má kam obrátit pro pomoc, mu v začátcích samostatného života může výrazně pomoci.

Programy týkající se problematiky odchodu plnoletých z dětských domovů

Naštěstí existuje spousta občanských sdružení nebo obecně prospěšných společností a nadací, které organizují projekty týkající se této problematiky. Nabízejí lidem pomoc při hledání bydlení, zaměstnání a začlenění se do společnosti.

Pomoz mi do života

Cílem projektu je nabídnout mladým lidem pomoc při provozních záležitostech po opuštění dětského domova. Tito lidé spolupracují s pracovníky občanského sdružení Dejme dětem šanci. Jsou jejich kontaktními osobami a pomáhají jim v začátcích jejich samostatného života. Tento projekt nabízí poskytnutí ubytování na přechodnou dobu po opuštění dětského domova a částečně dohlíží na to, zda člověk dodržuje domovní řád. Nabízí i pracovní uplatnění. Stanovuje jasná pravidla a trvá na jejich dodržování. V případě že mladý člověk pravidla nedodržuje, je nutné ho sankcionizovat, ale na druhou stranu dát mu i druhou šanci v případě selhání. Vyplácení mzdy je možné v týdenních intervalech, aby se člověk naučil s penězi hospodařit. Občanské sdružení Dejme dětem šanci spolupracuje s dobrovolníky, kteří jsou připraveni nabídnout mladým lidem pomoc nebo konzultace v prvních měsících samostatného života mimo dětský domov. Pomáhají jim s běžnými provozními záležitostmi běžného života, jako je sepsání životopisu, registrace na úřadu práce, uzavírání nájemních nebo pracovních smluv, založení bankovního účtu apod. Člověk má tedy k dispozici kontakt na svého konzultanta, aby se s ním mohl spojit v případě potřeby.²⁶

---

²⁶ Dejme dětem šanci. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dejmedetemsanci.cz/files/brozura.pdf>

Postav se na vlastní nohy

Tento projekt je realizován obecně prospěšnou společností Spolu dětem. Navazuje na projekt *Moje kariéra* z roku 2007 a 2008. V roce 2009 došlo k rozšíření projektu do celé České republiky a v roce 2010 byl projekt přejmenován z *Mozaika života* na již zmíněný projekt *Postav se na vlastní nohy*.

Cílovou skupinou jsou mladí lidé ve věku 16 až 26 let z celé České republiky, kteří se připravují na odchod z dětských domovů. Program je určen také jejich vychovatelům a vychovatelkám.

Projekt se zaměřuje na osobní rozvoj dospívajících, posílení jejich znalostí a dovedností před opuštěním dětského domova. Snaží se, aby se mladí lidé naučili samostatnosti a byli připraveni na životní situace, které mohou nastat a které budou muset řešit po odchodu z dětského domova.

Vzdělávací část projektu je rozdělena na šest hlavních bloků. Jedná se o zaměstnání, bydlení, finanční hospodaření, rodinu a partnerské vztahy, plánování životních kroků a etiketu. O prázdninách si účastníci zkouší najít brigádu.

Cílem projektu je pomoc při budování samostatného života a začleňování se do společnosti a světa práce. Projekt usnadňuje opuštění dětského domova, pomocí rozvoje osobnosti a dovedností rozšiřuje možnosti uplatnění, rozšiřuje finanční základny a učí mladé hospodařit s penězi. Tento projekt podporuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, Nadační fond Albert, Nadace dětem Terezy Maxové a dobrovolnický program „ČSOB a ERA Pomáháme společně“.²⁷

Krok do života

Tento projekt pomáhá rozvíjet komplexní nástroj péče o mladé lidi, kteří odcházejí z dětských domovů. Lidé se tak mohou po odchodu z dětského domova lépe zapojit do

---

²⁷ Spolu dětem: obecně prospěšná společnost. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dejmedetemsanci.cz/files/brozura.pdf>

společnosti, samostatně žít a prosadit se na trhu práce. Projekt je realizován dětským domovem Nepomuk a není určen jen pro ty, kteří opouštějí dětský domov ale i pro mentálně postižené a sociálně handicapované.

Všechny programy jsou realizovány pod dohledem speciálních pedagogických pracovníků. Klienti získávají dovednosti, které jsou potřebné pro samostatnost nebo hledání a udržování zaměstnání.

Po odchodu z dětského domova převezmou péči o mladé lidi komunitní pracovníci, kteří jim pomáhají hledat a získat zaměstnání, radí jak s bydlením a učí je tak základům samostatné existence.²⁸

Start do života a Peníze pomáhají

Tyto dva projekty realizuje Středisko náhradní rodinné péče a.s. a od roku 2002. Od roku 2004 se podílí na jeho spolufinancování i Ministerstvo práce a sociálních věcí. Formou kreativní hry učí dospívající v dětských domovech, jak se zorientovat v prostředí „vnějšího světa“ a snaží se pomoci získat schopnost sám se rozhodnout a vypořádat se s množstvím problémů, které jsou pro nás běžné.

Mezi aktivity projektu patří poradna pro mladé lidi žijící mimo dětský domov, korespondenční kurz, který podporuje rozvoj IT gramotnosti, kurzy angličtiny, praktický kurz, který seznamuje mladé lidi se službami bank a městského úřadu.²⁹

Café Rozmar

Tento projekt nabízí mladým lidem možnost pracovat v restauraci Café Rozmar, kterou provozuje obecně prospěšná společnost Rozmarýna v Praze. Jedná se o takzvané tréninkové zaměstnání, které nabízí mladým lidem po odchodu z dětského domova práci

---

²⁸ Dětský domov Nepomuk. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dd.nepomuk.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=6>

²⁹ Středisko náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/start_do_zivota_a_penize_pro_zivot.html

v sociální firmě Café Rozmar. Nabízí pozici pomocný kuchař, úklid, číšník nebo servírka. Mladí lidé si tak pod vedením zkušenějších kolegů a profesionálů z gastronomie osvojí pracovní návyky, získají uznatelnou praxi a sebevědomí, které jim pomůže získat trvalou práci.³⁰

Rozlet

Tento projekt také provozuje již zmíněná obecně prospěšná společnost Rozmarýna. Projekt podporuje úspěšné zahájení samostatného života.

Pomocí skupinových workshopů, které fungují na principu tematických setkání s odcházejícími klienty, pomáhá tento projekt mladým lidem zvládnout obtížné situace spojené s odchodem z ústavního zařízení, rozhodovat se a nést zodpovědnost za své činy, přijmout minulost a plánovat budoucnost. Dále je možná i individuální práce ještě před odchodem dítěte z dětského domova.

Po odchodu z dětského domova nabízí program individuální konzultace podle zakázky klienta (např. informace, poradenství, terapie) nebo jednorázovou, krátkodobou či dlouhodobou podporu, pomoc při řešení praktických otázek jako jsou finance nebo bydlení.

Pracovníci obecně prospěšné společnosti Rozmarýna respektují soukromí, přání i rozhodnutí dospělého klienta, naslouchají mu, nabízejí mu různá řešení a motivují ho.³¹

Najdi svůj směr

Ve vybraných dětských domovech po celé České republice po dobu 24 měsíců působí expert - poradce, který všestranně podporuje vzdělání a přípravu mladých lidí na samostatný život po odchodu dětského domova. Pro každý dětský domov je vytvořen individuální plán aktivit, podle jeho potřeb. Projekt podporuje dospívající, pomáhá jim při orientaci v samostatném životě mimo dětský domov, např. vzdělávací a pracovní příležitosti, nacvičuje s nimi praktické životní situace, jako jsou návštěvy úřadu nebo

---

³⁰ Café Rozmar. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://cafe-rozmar.cz/>

³¹ Rozmarýna. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.rozmaryna-ops.cz/index.php?akce=projekt>

zaměstnavatelů. Národními partnery jsou Nadace Terezy Maxové, Občanské sdružení Člověk hledá člověka a 17 vybraných dětských domovů v celé ČR.³²

Většina těchto projektů je realizována za finanční podpory Ministerstva práce a sociálních věcí nebo příspěvků od jiných soukromých subjektů jako jsou banky nebo spořitelny.

Díky těmto projektům je pro mnoho lidí odcházejících z dětských domovů vstup do nového života alespoň trochu jednodušší.

---

³² Člověk hledá člověka: občanské sdružení. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer.html>

4 Výzkumné šetření

4.1 Cíl výzkumu

Výzkumné šetření bakalářské práce se zaměřuje na život dětí v Dětském domově v Broumově. Během výzkumu se snažím proniknout do běžného života dětí v dětském domově pomocí rozhovorů s pracovníky a klienty domova.

Cílem výzkumu je zjistit, zda jsou mladí lidé, kteří budou během několika následujících let opouštět dětský domov, dostatečně připraveni na samostatný život, a jak této přípravě napomáhají sami vychovatelé dětského domova. Zajímá mě, zda i mladí lidé kolem patnácti let, kteří bydlí v dětském domově, přemýšlí o budoucím samostatném životě a zda se na něj již nějakým způsobem připravují. Zastávám názor, že problematika odchodu z dětského domova je důležitá. A připravovat se na samostatný život mimo dětský domov by se měli děti v dětském domově co nejdříve, ne jen těsně před opuštěním dětského domova. Proto jsem jako cílovou skupinu svého výzkumného šetření zvolila mladé lidi ve věku patnáct až šestnáct let.

V závěru porovnáám výpovědi dětí a jejich vychovatelů.

4.2 Metodologie

V bakalářské práci jsem použila kvalitativní výzkumné šetření. Předností kvalitativního výzkumu je fakt, že se díky němu sblížíme se zkoumanou osobou, a tím se lépe seznámíme s prostředím, ve kterém se pohybuje. Díky tomu ho lépe pochopíme a můžeme ho popsat.

Pomocí rozhovorů se můžeme seznámit s větším množstvím informací od několika málo jedinců, zatímco při statistickém výzkumu shromažďujeme menší množství dat ale

od více respondentů.³³ Proto jsem i já využila polostrukturované rozhovory, abych lépe pronikla do zkoumané problematiky.

Jako nástroj výzkumu jsem si vybrala polostrukturované rozhovory, které zpracuji designem případové studie. Díky rozhovoru je možné získat detailní informace o studovaném jevu. Pomocí rozhovoru se tak můžu lépe seznámit s respondenty a lépe porozumět problematice týkající se života v dětském domově a následné přípravy na samostatný život. Na závěr provedu komparaci jednotlivých výpovědí dětí a pracovníků dětského domova.

4.3 Události před započítím realizace výzkumného šetření

S Dětským domovem v Broumově jsem měla možnost se již seznámit během odborné praxe v rámci studia. Do domova jsou přijímány děti zpravidla ve věku od 3 - 18 let. V současnosti jsou zde ale umístěny i děti od 6 měsíců. Děti bydlí po skupinách, které jsou tvořeny dětmi různého věku. Každá skupina obývá jeden byt, který je uspořádán jako kdekoliv jinde. Má kuchyň spojenou s obývacím pokojem, koupelnu, záchod a dětské pokoje. Pokoje jsou prostorné. Dalo by se říct, že byt vypadá lépe, než v některých „normálních“ rodinách. Tento dětský domov funguje tak jako ostatní instituce ústavní výchovy v souladu se Zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy. O děti se starají vychovatelé. Na každém bytě se po několika dnech střídá jeden až dva pracovníci. Ti na noc odcházejí a přicházejí jiní vychovatelé, kteří dohlížejí na chod dětského domova v nočních hodinách.

V rámci výzkumného šetření jsem navštívila Dětský domov v Broumově. S klienty a pracovníky dětského domova jsem provedla polostrukturovaný rozhovor na téma jejich života v dětském domově a na přípravu jejich samostatného života mimo dětský domov.

Díky dřívější práci v dětském domově jsem již některé děti znala. Byly velice komunikativní a velmi otevřené.

---

³³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 52. ISBN 80-7367-040-2.

4.4 Výběr respondentů a jejich charakteristika

Pro polostrukturovaný rozhovor jsem si vybrala děti, které v několika příštích letech dovrší osmnácti let, a opustí dětský domov a vychovatelé, kteří byli v době mé návštěvy dětského domova ochotni mi rozhovor poskytnout. Navštívila jsem tři samostatné bytové jednotky, v každém bytě bylo několik dětí. Nejdříve jsem se zeptala na jejich věk, pokud odpovídaly mé cílové skupině, poprosila jsem je o rozhovor. V každém bytě byla i jedna vychovatelka, kterou jsem o rozhovor poprosila také.

Dotazovala jsem se jak chlapců, tak dívek. Během rozhovorů byla příjemná a uvolněná atmosféra. Jistě tomu napomohl i fakt, že mě děti i pracovníci dětského domova delší dobu znají.

4.5 Sběr dat

V prosinci roku 2011 jsem se rozhodla, že jako nástroj výzkumného šetření použiji polostrukturovaný rozhovor. Zavolala jsem do Dětského domova v Broumově, zda by bylo možné u nich rozhovory uskutečnit. S vedoucí dětského domova jsem se nejprve dohodla, že se dětí nebudu ptát na jejich důvod umístění v dětském domově. Pro můj výzkum není tato informace příliš důležitá. Domluva s vedením byla naprosto bezproblémová. Když jsem Dětský domov v Broumově navštívila v domluvený termín, děti i vychovatelé byli o mé návštěvě informováni. Hovořila jsem s každým klientem zvlášť. Rozhovory probíhaly v pokoji, kde děti přespávají. Bylo to tedy v prostředí, které dobře znají. Ptala jsem se jich na otázky, které se dotýkaly jejich života v dětském domově. Jak dlouho a jakým způsobem se připravují na budoucí samostatný život a jaké mají plány do budoucna. Všem dětem jsem pokládala stejné otázky, abych je později mohla vyhodnotit, porovnat a zjistit tak, jestli na daný problém nahlíží stejně nebo se jejich názory mění. Stejně probíhaly i rozhovory s jednotlivými pracovníky dětského domova. S vychovateli jsem se bavila o jejich práci s dětmi a o tom, jak oni připravují děti na odchod z dětského domova.

Respondentů jsem se ptala na předem připravené okruhy otázek a případně je dle potřeby během rozhovoru dále rozváděla. Velkou výhodou pro mě bylo to, že jsem otázky mohla doplňovat a doptávat se na cokoli, co mě dále zajímalo.

Před každým rozhovor jsem respondenty seznámila s tím, že budu psát bakalářskou práci na téma odchod plnoletých z dětských domovů. Informovala jsem je o účelu a smyslu rozhovoru a jak bude s rozhovorem naloženo. Dále o tom, že se v celé práci neobjeví jejich jméno, pouze věk. Zveřejňování jejich jmen by bylo neetické, jelikož je Broumov, kde se dětský domov nachází, město s malým počtem obyvatel, kde se lidé navzájem znají. Dopředu jsem se s respondenty domluvila, že na otázku, která jim bude nepříjemná, nemusí odpovídat.

4.6 Zpracování získaných informací

Před každým rozhovorem jsem respondenta požádala, zda by bylo možné pořídit z našeho rozhovoru zvukový záznam, který bude určen jen pro mé studijní potřeby a který bude po zpracování smazán. Každý respondent se zvukovým záznamem souhlasil. Další informace z rozhovorů jsem si zapisovala do svých poznámek.

Rozhovory jsem zpracovala pomocí designu případové studie. Výpovědi dětí a vychovatelů mezi sebou porovnám a vytyčím shody a odlišnosti.

4.7 Případové studie

Případová studie č. 1

Petra

16 let

V domově bydlí 10 let

Již od 6 let bydlí Petra v Dětském domově v Broumově. Bydlí v bytě spolu se šesti dalšími dětmi. Tak jako ostatní klienti dětského domova musí i ona dodržovat určitý řád domova.

Po ranní hygieně a snídani odchází s dalšími školáky do školy. Po návratu ze školy na ni v domově čeká oběd a její první povinností, kterou musí splnit, jsou domácí úkoly a příprava do školy na následující den. Jelikož k dětskému domovu patří i speciální mateřská škola, která se nachází v areálu dětského domova, tak si děti nemusí vařit, ale mají snídaneč, obědy i večere připravené v jídelně. „Vaříme si jen o víkendech, ale to spíš pečeme“ říká Petra. Po obědě následuje volná činnost. Dvakrát týdně dochází Petra i s několika dalšími dětmi do Domova dětí a mládeže Ulita v Broumově, kde navštěvuje hip-hopový kroužek. S ním se už několikrát zúčastnila tanečních soutěží a získala mnoho cen. Dále následuje úklid bytu. Děti jsou vedené k samostatné údržbě bytu, mají mezi sebou rozdělené místnosti, které každý týden uklízí. Když mají uklizeno, můžou čas, který zbývá do večere vyplnit vlastní aktivitou. Po večeri mají další volno a postupně chodí spát.

Ačkoliv je Petře už 16 let a do dvou nebo tří let by měla opustit dětský domov, moc o tom zatím nepřemýšlí. Zdá se jí, že má ještě dost času. Dosud se nesetkala s žádným programem, který by mladé lidi připravoval na samostatný život ani žádný nezná.

Podle jejích slov se s ní žádný z vychovatelů o jejím budoucím životě nebaví. Na otázku, zda půjde po opuštění dětského domova bydlet zpátky k rodině, odpověděla, že se domů určitě vracet nebude. Když jsem se jí zeptala, zdá zná nějaké varianty bydlení, v tu chvíli ji zrovna nic nenapadlo, a když jsem zmínila azylový dům, hrozně se divila. Doposud si myslela, že azylový dům slouží pouze pro matky s dětmi.

V září Petra nastupuje na hotelovou školu. Samostatného života mimo dětský domov se neobává, protože je přesvědčená, že je díky domácím pracem a fungování dětského domova jako v normální rodině dostatečně připravená.

Případová studie č. 2

Jana

15 let

V domově bydlí 12 let.

Jana v dětském domově v podstatě vyrostla, žije tu už od svých tří let. I její všední den, kdy chodí do školy, je stejný jako u ostatních obyvatelů dětského domova.

Když přijde ze školy a udělá si úkoly, odchází na kroužek do domova dětí a mládeže Ulita nebo jde s kamarády ven. Po úklidu bytu a večeři tráví volný čas na počítači nebo koukáním na televizi.

Také Jana zatím o samostatném životě nepřemýšlí ani se o tom doposud s nikým nebavila. I jí jsem položila otázku, zda zná nějaké programy, které připravují mladé lidi na odchod z dětského domova a při samostatném životě je podporují, ale ani ona o žádném takové možnosti neslyšela. Jelikož zatím o tom, jak bude vypadat její samostatný život, neuvažovala, neví ani, kam půjde bydlet. Je skoro jisté, že po tolika letech strávených v dětském domově, se do původní rodiny zřejmě vracet nebude. Zná však několik možností ubytování jako je dům na půli cesty nebo azylový dům.

V budoucnu by se ráda starala o malé děti, ale na samostatný život zatím nemyslí. Nemá žádné plány do budoucna ani představu o dalším bydlení mimo dětský domov.

Je však přesvědčená, že na samostatný život bez cizí pomoci připravená je a z odchodu z dětského domova a života mimo něj obavy nemá.

Případová studie č. 3

Šárka

15 let

V domově bydlí 1 rok

Šárka bydlí v Dětském domově v Broumově pouze rok. Se všemi povinnostmi, které musí přes den plnit, se sžila velmi rychle. I ona chodí do školy, navštěvuje Základní školu v Broumově.

Do domova přichází kolem půl druhé, a když splní všechny své úkoly jako je úklid domácnosti a příprava do školy, může jít ven. Velkou část svého volného času tráví venku s kamarády nebo na počítači. V šest večer má i s ostatními večeři a po večeři uklízí. Poté kouká na televizi nebo hraje počítačové hry. Na jídlo dochází do jídelny, o víkendu ale ráda vaří sama s pomocí vychovatelky.

Na téma její odchodu z dětského domova zatím nepadla řeč. Ani o tom zatím nepřemýšlí. Nezná žádnou pomoc při odchodu z dětského domova v podobě programů, které zajišťují neziskové organizace.

Po odchodu z dětského domova by se ráda vrátila zpátky k rodině. Chtěla by se vyučit na kuchařku a vařit v restauracích.

Když jsem se jí zeptala, zda si myslí, že je dostatečně připravovaná na samostatný život, chvíli váhala. Pak ale přiznala, že si přípravou na odchod dostatečně jistá není a ze samostatného života mimo dětský domov má obavy. Zejména z toho, aby našla bydlení, kde se jí bude líbit, a dobrou práci.

Případová studie č. 4

Pavel

15 let

V domově bydlí 7 let

Pavel bydlí v dětském domově sedm let. Navštěvuje Základní školu v Broumově. Každé ráno odchází do školy spolu s dalšími dětmi. Po příchodu jde na oběd a následují každodenní povinnosti. Pavel si musí udělat domácí úkoly připravit se na následující den. Pavel je ve své bytové jednotce nejstarší, a proto často pomáhá s úkoly i mladším kamarádům. Po přípravě do školy následuje úklid domácnosti. Musí se uklidit kuchyně, obývací pokoj, koupelna. Při tomto úklidu se obyvatelé bytové jednotky střídají, ale své pokoje si uklízí sami. Když je úklid hotov, Pavel má volné odpoledne. Několikrát v týdnu chodí na zájmové kroužky do Domova dětí a mládeže Ulita v Broumově. Navštěvuje sportovní kroužek a vaření. Vaření ho velmi baví, proto o víkendu s vychovatelkami vaří a peče. Když si chce Pavel přivydělat další peníze ke kapesnému, které pravidelně dostává, může pomáhat i školníkovi. Má tak možnost vyzkoušet si i mužské práce, jako jsou například drobné opravy nábytku.

Po odchodu z dětského domova se chce vrátit k matce, poté si najít byt a práci a žít sám. Konkrétněji ale o samostatném životě mimo dětský domov Pavel zatím moc nepřemýšlí. Podle jeho slov na to má ještě dost času.

Druhy ubytovacího zařízení zná, ale tuto problematiku neřeší, protože se upíná na návrat ke své rodině. Žádný program, který by mladým lidem pomáhal při adaptaci na nový život mimo dětský domov, nezná. Pavel si myslí, že tyto programy, které by mu mohly pomoci, se ho netýkají, neboť se bude vracet do původní rodiny.

Myslí si, že na samostatný život ho dětský domov připravuje tím, že se musí spolu s ostatními sám starat o domácnost.

Případová studie č. 5

Martina

25 let

Vzdělání: Střední odborná škola sociální - Evangelická akademie

Vychovatelka Martina nebo také „teta“, jak jí děti v dětském domově oslovují, zde pracuje 6 let. Několik let tu pracovala i jako brigádnice, a to konkrétně na noční směně. Na podzim si začíná dálkově rozšiřovat vzdělání o obor Speciální pedagogika v Praze.

Podle jejího názoru zde připravují děti na jejich odchod v podstatě celou dobu jejich pobytu, není to od určitého věku. „Snažíme se, aby věděli, co je čeká.“ Většina dětí prý ale odchází zpátky do rodiny, tak že samy tak často nezůstanou. Pokud by však mladí lidé, kteří opustili dětský domov, potřebovali pomoc, mohou se na dětský domov kdykoliv obrátit. Jak Martina říká: „Vždycky se to nějak udělá, aby to dítě nezůstalo na ulici.“

Co se týče samostatnosti dětí, podle ní, pokud by tu nevařily kuchařky, tak si děti samy neuvaří. Sama Martina ale s dětmi o víkendech peče a vaří. Děti to prý baví a rádi pomáhají. S vařením se také seznamují v rámci zájmového kroužku vaření, který nabízí již zmíněný dům dětí a mládeže Ulita. I v úklidu jsou děti samostatné.

Avšak v některých běžných úkonech, které jsou pro nás samozřejmostí, jsou děti z dětského domova ztracené. Například doposud nikdy se nesetkaly s kreditní kartou nebo bankomatem. Pokud jde Martina s dětmi na procházku a vybírá si peníze, dětem tuto činnost vysvětluje. Aspoň tímto způsobem se s některými pro ně neobvyklými činnostmi mohou seznámit.

Hospodařit se učí se svým kapesným. Každý měsíc dostávají kapesné a je jen na nich, za co své peníze utratí. „Pokud si chtějí koupit vyloženě nějakou zbytečnost, tak se snažíme jim to rozmluvit.“ Peníze většinou utrácejí za věci, jako jsou sladkosti a sušenky. Mají možnosti si i něco přivydělat. Pokud něco rozbijí, musí škodu nahradit. Jestliže nemají peníze, mají možnost si přivydělat buď pomocí v kuchyni, a nebo u školníka. Tímto se učí, že za každý svůj čin jsou zodpovědní oni sami. I když se třeba jedná o malou

částku. Podle Martiny však většina dětí hospodařit neumí. Neznají hodnotu peněz. „Jakmile jim padne osmnáct, koupí si třeba mobil za deset tisíc. Ty děti tomu nerozumí.“

Když plnoletý člověk odchází, dětský domov mu co nejvíce pomáhá, hledá bydlení i práci a při odchodu z dětského domova dostane mladý člověk i určitou částku peněz. Pokud mu rodiče během jeho pobytu v dětském domově spoří, dostává i tyto peníze. Jak Martina říká: „Jsme jeho druhá rodina, nemůžeme ho vyhodit na ulici.“

Ve většině případů však děti na samostatný život připraveni nejsou. Neznají hodnotu peněz a jsou zvyklí spoustu věcí dostávat.

Podle Martiny, chybí v dětském domově mužská forma vychovatele. Nyní v dětském domově pracuje pouze jeden muž jako vychovatel a dva muži jako noční dozor. Děti tak nemají předobraz rodiny sestávající z muže a ženy. Proto až tak moc neznají mužskou autoritu. Setkávají se s ní pouze ve škole v podobě učitele.

Martina se s mladými dívkami v dětském domově baví i o intimních tématech jako je například sex nebo problémy dívek spojené s dospíváním. I v tomto případě jsou mladé dívky z dětského domova pozadu vzhledem ke svým vrstevnicím, protože v mnoha případech jsou dívky překvapeny první menstruací a nevědí si rady.

Případová studie č. 6

Eva

23 let

Vzdělání: Střední odborná škola kosmetická

Eva pracuje jako vychovatelka v dětském domově zhruba 3 roky. Nejdříve však začínala jako noční dozor. V současné době studuje v Praze vysokou školu, obor Speciální pedagogika.

Podle Evy jsou děti na odchod z dětského domova připravovány soustavně po dobu jejich pobytu v dětském domově. Během týdne si společně s vychovateli povídají. Společně se připravují do školy a opakují učivo. Vychovatelé kontrolují penály nebo aktovky. Když se blíží Velikonoce, tak se učí koledy nebo pletou pomlázky. Žádné speciální programy, které by děti připravovaly na samostatný život, však v dětském domově neprobíhají. Vše závisí na vychovatelích. Dochází i na rozhovory o návratu do rodiny. S každým dítětem se vychovatel baví tak, aby mu dítě rozumělo.

Pokud má dítě v domově nějaké problémy a nechce nebo se stydí svěřit vychovateli, může navštívit sociálního pracovníka, který do dětského domova dochází a kontroluje, v jakém prostředí dítě žije a zda je zaopatřeno. Děti jsou také seznámeni s linkami bezpečí, znají základní telefonní čísla jako je policie nebo hasičská služba.

Jelikož v dětském domově vaří kuchařky, tak si děti nemusí vařit, ale o víkendech, pokud chtějí, můžou si pod dohledem vychovatele uvařit samy, jak dokládají Evina slova: „Máme tu skupinu chlapců, kteří si rádi o víkendu se svým vychovatelem nebo vychovatelkou upečou například koláč.“ Ale k úklidu musí Eva děti často nabádat, jinak by si neuklidily.

Každý měsíc dostávají kapesné podle věku, některé děti si peníze vezmou najednou, jiné si je ukládají k vychovatelce a berou si je postupně. „Za peníze si většinou ty starší děti koupí cigarety a mladší nějaké mlsoty.“

Když v dospělosti nebo po dokončení vzdělání opouštějí dětský domov, mají problémy najít zaměstnání, protože většina z nich nemá dokončené vzdělání. Při odchodu

dostávají od dětského domova do začátku věci jako je ložní prádlo, ručníky nebo prací prášek.

I po jejich odchodu je dětský domov podporuje, ale děti o to podle slov Evy nestojí. „Chtějí rychle opustit dětský domov, myslí si, že tento svět, kde dětský domov nebude, je pro ně lepší.“

4.8 Konkrétní příběhy o odchodu z dětského domova

Během rozhovorů s vychovateli jsem měla možnost vyslechnout i několik konkrétních případů, kdy mladí lidé odcházeli z dětského domova. Tyto příběhy se mi zdály zajímavé, a jelikož se mi nepodařilo kontaktovat osoby, kteří dětský domov již opustili, rozhodla jsem se proto tyto příběhy v práci zmínit.

Klientem Dětského domova v Broumově byl mladý chlapec, který navštěvoval učiliště v Novém Městě nad Metují, přičemž dvakrát opakoval druhý ročník. Školu však nedokončil. Podle vychovatelky to byl milý a ochotný chlapec. V 17 letech si našel dívku, ale začal být agresivní a problémový. Nevracel se do dětského domova a přespával u své přítelkyně. Pracovníci dětského domova mu pomáhali najít zaměstnání i nové bydlení. Chlapec se však domluvených schůzek nikdy nezúčastnil. Po dovršení 18 let byl na jeho žádost ukončen pobyt v dětském domově a chlapec šel bydlet k otci.

Další příběh je o devatenáctiletém chlapci, který měl problémy s alkoholem i drogami. Často nechodil do školy a neposlouchal ani své vychovatele. Chlapci bylo nabídnuto několik možností, aby v dětském domově mohl i nadále zůstat, ale bohužel docházelo k opakovanému porušování pravidel. Dětský domov našel chlapci ubytování v jiném městě, než se nachází dětský domov, ale chlapec odmítl. Odešel tedy do domova na půli cesty, který se nachází v Broumově. Zde mohl pracovat, protože zřizovatelem této instituce je Diakonie Broumov. Dostával zde i oblečení. Na jídlo docházel ke své babičce.

4.9 Analýza a interpretace získaných dat

V této části výzkumného šetření budu analyzovat jednotlivé výpovědi všech respondentů. Stanovila jsem si dvě kategorie, v kterých budu porovnávat výpovědi mladých lidí i jejich vychovatelů. Kategoriemi jsou **příprava na odchod z dětského domova**, kde se snažím popsat, jak vychovatelé připravují mladé lidi na odchod z dětského domova a jak tuto přípravu chápou samotné děti. Druhou kategorií je **představa a obavy ze samostatného života**, zde se snažím poukázat na to, jaké mají mladí lidé představy o jejich budoucím samostatném životě, čeho se obávají a na to, s jakými problémy se mohou podle jejich vychovatelů setkat.

Příprava na odchod z dětského domova

Podle vychovatelů probíhá příprava mladých lidí na odchod z dětského domova po celou dobu jejich pobytu v domově. I z výpovědí mladých lidí je zřejmé, že neexistuje konkrétní věk, od kterého by byli na odchod z dětského domova připravováni. Avšak děti přiznaly, že se s nimi o jejich budoucím životě mimo dětský domov zatím ještě nikdo nebavil. Výpověď vychovatelů je ale zcela opačná. Příprava na odchod z dětského domova probíhá pro děti zřejmě automaticky a oni samy si jí asi neuvědomují.

Pracovníci Dětského domova v Broumově se snaží vést děti k samostatnosti, učí je hospodařit s penězi a udržovat byt v čistotě. V dětském domově funguje kuchyň, kde děti jídlo dostávají a nemusí si tedy vařit, ale některé víkendy s vychovateli vaří nebo pečou samy. Pokud si chtějí přivydělat, mohou pomáhat s přípravou jídla v kuchyni nebo školníkovi s drobnými opravami. Dostanou se tak i k práci, kterou by měly zvládnout i děti z běžných rodin.

Žádné z dotazovaných dětí neznalo neziskové organizace, které by realizovaly programy na přípravu budoucího života. A podle slov jedné z vychovatelek v dětském domově ani za poslední tři roky žádný takový projekt realizován nebyl.

Představy a obavy ze samostatného života

Děti si myslí, že jsou na život mimo dětský domov připraveny velmi dobře, především proto, že se samy starají o chod domácnosti, uklízí a částečně vaří. Avšak názor vychovatelů je naprosto opačný. Přestože se snaží vést děti k samostatnosti, po odchodu z dětského domova je realita jiná. Děti neznají hodnotu peněz a i komunikace s úřady je velmi obtížná. Neznají běžné úkony jako je práce s bankomatem, protože po dobu jejich pobytu v dětském domově se k tomuto nikdy nedostanou, jelikož si peníze ukládají k vychovatelům.

Z výpovědí mladých lidí dále vyplývá, že se samostatného života neobávají, přestože podle výzkumného šetření nejsou dostatečně seznámeni s možnostmi bydlení. Většina z nich předpokládá, že se nejprve vrátí do své původní rodiny a až poté si budou hledat vlastní bydlení. Pracovníci dětského domova v rozhovoru dále zmínili, že mladí lidé, kteří v dospělosti opustí dětský domov, mají problémy najít práci, především kvůli nedokončenému vzdělání.

Pracovníci a vychovatelé Dětského domova v Broumově se snaží děti vést k samostatnosti a připravit na život mimo dětský domov. Děti v domově si myslí, že jejich příprava je dostačující, avšak všichni vychovatelé potvrdili, že když se mladý člověk dostane z dětského domova, se samostatným životem má problémy. Některé děti mají problémy i během pobytu v dětském domově. Pracovníci dětského domova musí řešit jejich záškoláctví, agresivní chování a problémy související s dospíváním. Při odchodu z dětského domova se však pracovníci ze všech sil snaží dospělému člověku pomoci. Dostávají praktické věci, jako je ložní prádlo nebo prací prášek, pomáhají mu hledat bydlení i vhodné zaměstnání.

4.10 Závěr výzkumného šetření

Při rozhovorech s mladými lidmi z dětského domova mě překvapila jejich neinformovanost o dané problematice. Nikdo z dotazovaných neznal žádný z programů podporující samostatný život mimo dětský domov, které nabízejí nejrůznější neziskové organizace. Ani vychovatelka Eva se za dobu, kterou pracuje v Dětském domově

v Broumově, nesetkala s tím, že by nějaká nezisková organizace přijela představit nějaký program, který by mladým lidem pomohl v přípravě na samostatný život.

Zaujala mě skutečnost, že všichni mladí lidé, se kterými jsem vedla rozhovor, se shodli, že s nimi nikdo odchod z dětského domova a samostatný život mimo něj neprobírá.

Překvapil mě i fakt, že se několik lidí chce vrátit po dovršení plnoletosti zpátky do rodiny, přestože byli soudem umístěni do dětského domova. Avšak neznáme skutečnosti, proč bylo tak rozhodnuto.

Ačkoliv se vychovatelé snaží mladé lidi dostatečně připravit na samostatný život mimo dětský domov, nebojí se nahlas připustit, že v mnoha případech vstup do nového života nedopadne dobře.

K nedostatečné připravenosti na samostatný budoucí život může napomáhat i fakt, že děti jsou zvyklé všechna denní jídla dostávat, neboť si nevaří samy. Občasné pečení o víkendech nemůže nahradit plnohodnotnou přípravu k samostatnosti. Při studiu dané problematiky jsem se seznámila s několika zajímavými programy, které pomáhají mladým lidem s přípravou na samostatný život. Tyto programy fungují po celé České republice, proto mě překvapilo, že ani jeden nebyl za dobu tří let realizován v Dětském domově v Broumově. Ačkoliv je Broumov malé město nedaleko polských hranic, děti v dětském domově by měly mít stejnou šanci na přípravu k samostatnému životu jako klienti v jiných dětských domovech.

Závěrem je možné říct, že mladí lidé v Dětském domově v Broumově nejsou dostatečně informováni o programech, které nabízejí pomoc, ani o možnostech dalšího ubytování.

Závěr

Zpracováním bakalářské práce s tématem odchodu plnoletých z dětských domovů jsem chtěla poukázat na problematiku nepřípravenosti na samostatný život mimo dětský domov. Ve své práci jsem se zabývala odchodem mladých lidí, kteří v několika příštích letech opustí dětský domov. Poukázala jsem na situace, kdy je dítě odebráno rodičům, kam může být umístěno a jak tato ústavní zařízení fungují. Zaměřila jsem i na několik ubytovacích zařízení, které se nacházejí poblíž dětského domova v Broumově, neboť i tam mohou mladí lidé opouštějící dětský domov, najít útočiště.

Popisovala jsem životní období lidí, kteří odcházejí z dětského domova, adolescenci. Konkrétně emoční vývoj, jejich socializaci v tomto obtížném období i fyziologické změny.

Zaměřila jsem se na problémy, které jsou spjaty s odchodem z dětského domova. Jak pomáhá mladým lidem sám dětský domov, stát a neziskové organizace. Při studiu dané problematiky jsem se seznámila s několika programy podporující samostatný život mimo dětský domov, které poskytují některé neziskové organizace po celé České republice.

V rámci výzkumného šetření jsem uskutečnila několik rozhovorů s klienty a pracovníky Dětského domova v Broumově. Analyzovala a porovnávala jsem výpovědi vychovatelů a klientů dětského domova. Překvapila mě skutečnost, že děti v dětském domově jsou sice na samostatný život částečně připravovány, ale výsledky tomu neodpovídají. Jak sami vychovatelé přiznali, ačkoliv se snaží mladým lidem po odchodu z dětského domova pomáhat tím, že jim hledají nové ubytování a práci, mladí lidé mají i tak v začátcích samostatného života spoustu problémů. Bylo by tedy vhodné využít možnosti spolupráce s neziskovými organizacemi, které nabízejí programy na podporu samostatnosti mladého člověka v dětském domově a dále pomoc již v samostatném životě mimo dětský domov.

Ani stát ve velké míře nepomáhá mladým lidem připravit se na samostatný život. Pokud dítě bydlí v dětském domově, veškerou přípravu na samostatný život mají vychovatelé a pracovníci dětského domova. Krátce před odchodem je informován příslušný orgán odboru sociální péče, ale podle mého názoru je jejich pomoc pouze krátkodobá.

Jsem ráda, že se mi podařilo poukázat na novinky v rámci ústavní výchovy, které v současnosti řeší vláda s Ministerstvem práce a sociálních věcí. Myslím tím problematiku kojeneckých ústavů a plány na jejich postupné uzavírání. Více dětí dostane do náhradních rodin a i věková hranice v dětských domovech se tak sníží. Má práce tak nabývá na aktuálnosti.

Literatura a použité zdroje

1. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury, 207 s. ISBN 80-85931-79-6
2. HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Budka, 1996, 297 s. ISBN 80-901-5490-5.
3. KOPŘIVOVÁ, Lenka. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno, 2006. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/68622/pedf_m/DP_Koprivova.pdf. Diplomová práce
4. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele, sv. 3. ISBN 80-716-9195-X.
5. MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-717-8348-X.
6. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele, sv. 3. ISBN 978-807-3675-042.
7. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
8. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 978-80-7367-368-0
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. vyd. ; rozšíř. a přeprac. Praha: SLON, 1999, 159 s. ISBN 80-858-5076-1.
10. MONTESSORI, Maria. *From childhood to adolescence: including Erdkinder and The Function of the University*. Amsterdam: Montessori-Pierson, c2007. ISBN 978-90-811724-6-2.
11. PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

12. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

13. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

Právní předpisy

14. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

15. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí

16. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Internetové odkazy

17. Café Rozmar. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://cafe-rozmar.cz/>

18. Člověk hledá člověka: občanské sdružení. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.clovekhledacloveka.cz/najdi-svuj-smer.html>

19. Dejme dětem šanci. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dejmedetemsanci.cz/files/brozura.pdf>

20. Dětský domov Nepomuk. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dd.nepomuk.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=6>

22. Farní charita Náchod. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://charitanachod.cz/pages/dpc.htm>

23. Můj byt. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.mujsbyt.org/clanek.php?menu=13&menu1=18&menu2=10&menu3=28>

24. Rozmarýna. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.rozmaryna-ops.cz/index.php?akce=projekt>
25. Spolu dětem: obecně prospěšná společnost. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.dejmedetemsanci.cz/files/brozura.pdf>
26. Středisko náhradní rodinné péče. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/start_do_zivota_a_penize_pro_zivot.html
27. Vláda České republiky. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-souhlasi-s-uprednostnenim-rodinne-pece-nad-ustavni-91451/>